

”...SANOI ETTÄ NÄYTÄN AIVAN ***** JA ALKOI SOLVAAMAAN”

Maahanmuuttajataustaisten nuorten
turvattomuuskokemukset Helsingissä

TUTKIMUKSEN KESKEISET TULOKSET JA JATKOTUTKIMUSTARPEET

Tutkimuksessamme selvitetään, vaikuttaako maahanmuuttajatausta siihen, miten turvalliseksi nuoret arkisen ympäristönsä Helsingissä kokevat. Tutkimus perustuu Helsingissä syksyllä 2013 kerättyyn kyselyaineistoon, ja tuloksia verrataan laajemman, suomen- ja ruotsinkieliselle väestölle vuonna 2012 tehdyn turvallisuuskyselyn tuloksiin.

Maahanmuuton voi olettaa heikentävän turvallisuuden tunnetta, koska uusiin olosuhteisiin siirryttäessä elämän ennakoitavuus vähenee. Epävarmuuden tunnetta lisää se, jos maahanmuuttaja ei osaa kohdemaan kieltä, ja Suomeen muuttajilla tämä on yleinen tilanne. Omalta osaltaan turvallisuuden tunteeseen vaikuttaa myös se, miten tulijat otetaan vastaan. Suomessa suhtautuminen maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin on jatkuvasti ollut ristiriitaista. Jotkut ryhmät on toivotettu tervetulleiksi, toisiin on suhtauduttu hyvinkin torjuvasti. Torjuvimmin on suhtauduttu sellaisiin maahanmuuttajaryhmiin, jotka näkyvimmin erottuvat suomalaisesta kantaväestöstä. Tämän voi olettaa heijastuvan maahanmuuttajataustaisen väestön turvallisuuden tunteeseen niin että myös se vaihtelee maahanmuuttajaryhmittäin.

Keskitymme tutkimuksessa tarkastelemaan 15–29-vuotiaiden, toisen sukupolven maahanmuuttajataustaisten nuorten turvallisuuden tunnetta eri paikoissa ja eri tilanteissa, ja vertaamme heitä samanikäiseen suomen- ja ruotsinkieliseen väestöön. Maahanmuuttajien toisella sukupolvella tarkoitamme sellaisia syntyperältään ulkomaalaisia nuoria, jotka ovat eläneet koko elämänsä tai suurimman osan elämästään vastaanottavassa maassa (vrt. Haikkola 2012, 14). Näitä ovat Suomessa syntyneiden ohella myös ne syntyperältään ulkomaalaiset, jotka muuttaneet tänne alle kouluikäisinä (maahanmuuttoikä 0–6 vuotta) ja asuneet sen jälkeen täällä koko kouluikänsä. Kohdejoukon ulkopuolelle jäävät varsinaiset maahanmuuttajanuoret eli ne 15–29-vuotiaat syntyperältään ulkomaalaiset nuoret, jotka ovat muuttaneet Suomeen vasta kouluikäisinä tai aikuisiässä.

Oletimme, että näiden Suomessa kasvaneiden ja koko peruskoulun täällä käyneiden ei periaatteessa pitäisi juurikaan poiketa saman ikäisistä kantaväestöön kuuluvista helsinkiläisnuorista siinä suhteessa, miten yleisesti he kokevat turvattomuutta. Jos systemaattisia eroja on, niin nii-

den voi olettaa ainakin osittain liittyvän maahanmuuttajataustaan, ja varsinaisten maahanmuuttajanuorten voi olettaa näissä suhteissa poikkeavan kantaväestön nuorista vielä enemmän. Luonnollisesti tutkimuksen rajaaminen toiseen sukupolveen vähentää myös kielivaikeuksiin ja kulttuurieroihin liittyviä ongelmia. Kysely voitiinkin tehdä suomenkielisenä.

Naiset kokevat turvattomuutta miehiä yleisemmin

Monissa turvallisuustutkimuksissa toistuva tulos on, että turvattomuus on erityisesti naisten kokemus. Miehet ilmoittavat kyselyissä kokevansa turvattomuutta yleensä kaikissa tilanteissa naisia vähemmän. Tämä rakenne toistuu myös tässä toisen polven maahanmuuttajataustaisiin nuoriin kohdistuneessa tutkimuksessa. Maahanmuuttajataustaiset nuoret miehet kokevat turvattomuutta Helsingissä suunnilleen saman verran kuin kantaväestön nuoret miehet. Maahanmuuttajataustaiset nuoret naiset sitä vastoin kokevat turvattomuutta kaikissa tilanteissa yleisemmin kuin miehet ja myös enemmän kuin kantaväestön nuoret naiset. Maahanmuuttajanuorten joukossa sukupuolella on siis vielä suurempi merkitys turvattomuuden kokemiseen kuin kantaväestön samanikäisten joukossa.

Näkyvä vähemmistö

Oletimme, että etnisen taustansa perusteella näkyvästi suomalaisesta kantaväestöstä erottuvat nuoret kokisivat muita enemmän turvattomuutta. Tämän tutkimiseksi jaoinme vastaajat karkeasti kahteen ryhmään: näkyviin ja ei-näkyviin vähemmistöihin. Ryhmittely perustui tietoon vastaajien äidinkielestä. Näkyvään vähemmistöön kuuluviksi luokittelimme vastaajat, joiden väestörekisteriin merkitty äidinkieli kuului seuraaviin kielialueisiin: Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän kielet, Muu Afrikka ja Muu Asia. Muut vastaajat luokittelimme kuuluviksi ei-näkyvään vähemmistöön.

Etnisen taustan näkyvyys lisäsi oletuksen mukaisesti turvattomuutta useimmissa tilanteissa, mutta ei täysin johdonmukaisesti. Naisilla näkyvään vähemmistöön kuuluminen lisäsi koettua turvattomuutta niin omalla asuinalueella, kaupungin keskustassa kuin liikenneyälineissä. Miesten joukossa erot ovat niin pieniä, että voidaan todeta, ettei taustan näkyvyydellä ole merkitystä. Helsingin keskustassa liikuttaessa näkyvään vähemmistöön kuuluvat maahanmuuttajataustaiset nuoret miehet näyttävät jopa kokevan olonsa muita, myös kantaväestön miehiä turvallisemmaksi.

Maahanmuuttaja-alueet

Asuinalueen maahanmuuttajatiheys kertoo siitä, kuinka todennäköisesti henkilön naapurustossa on muita maahanmuuttajataustaisia ja mahdollisesti myös hänen maanmiehiään. Tämä voi vaikuttaa siihen, miten voimakkaasti maahanmuuttajataustaiset nuoret kokevat erottuvansa muista alueen nuorista. Siksi asuinalueella koettua turvattomuutta tarkasteltiin tutkimuksessa ryhmittelemällä alueet vieraskielisen väestön osuuden mukaan ns. maahanmuuttaja-alueisiin ja muihin alueisiin.

Varsinaisesti maahanmuuttajavaltaisia alueita ei Helsingissä toistaiseksi ole, mutta vieraskielisen väestön osuus vaihtelee voimakkaasti alueittain. Suurimmalta osaltaan tämä johtuu kaupungin vuokra-asuntojen sijainnista. Monille maahanmuuttajaryhmille kaupungin vuokra-asunto on pääasiallinen asumismuoto Helsingissä. Maahanmuuttajavaltaisiksi alueiksi määriteltiin ne kymmenen prosenttia osa-alueista, joilla vieraskielisten osuudet ovat korkeimmat. Loput osa-alueet luokiteltiin muihin alueisiin kuuluviksi.

Turvallisuuskokemusten kannalta merkittävä tekijä on se, että asuntotarjonnan rakenteen ja maahanmuuttajien heikomman työllisyyden ja tulotason takia etninen eriytyminen kytkeytyy kantaväestön sosioekonomiseen eriytymiseen. Varsinkin pienituloiset maahanmuuttajat ovat Helsingissä paljolti keskittyneet asumaan samoille alueille kuin kantaväestön vähävaraisimmat asukkaat. Koska näillä alueilla kantaväestö kokee kaksi kertaa yleisemmin turvattomuutta kuin muilla alueilla, niin oletimme, että toisen polven maahanmuuttajataustaiset nuoret voisivat myös kokea enemmän turvattomuutta näillä alueilla.

Osittain näin olikin, mutta maahanmuuttaja-alueella asuminen lisäsi ainoastaan nuorten naisten turvattomuuskokemuksia. Asuinalueen vaikutus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten naisten turvattomuuskokemuksiin oli hyvin samankaltainen. Taustasta riippumatta nuorten miesten turvattomuuskokemukset eivät vaihdelleet alueen mukaan, vaikka kantaväestön koko miesten joukossa (kaikki ikäryhmät mukaan lukien) koetaan maahanmuuttaja-alueilla enemmän turvattomuutta.

Turvattomuuskokemukset aktivoituvat usein tietyissä paikoissa. Kolmannes vastaajista kertoi välttelevänsä joitakin paikkoja niiden turvattomuuden takia. Turvattomiksi koettujen paikkojen joukossa painottuvat puistot, kävelytiet ja metsät. Maininnoista valtaosa (80 %) oli naisten vastauksia. Asemat, ravintoloiden läheisyys ja ostarit ovat myös miehille tyypillisiä turvattomuutta herättäviä ympäristöjä.

Rikosten kohteeksi joutuminen

Omaisuusrikosten kohteeksi toisen polven maahanmuuttajataustaiset nuoret olivat joutuneet vuoden aikana hieman useammin kuin kantaväestön nuoret. Tyypillisesti maahanmuuttajataustaiset nuoret olivat joutuneet polkupyörävarkauden tai muun varkauden kohteeksi. Kantaväestön nuorilla autoihin kohdistuvat rikokset olivat maahanmuuttajataustaisia tavallisempia, mikä ilmeisimmin johtuu joukon vanhemmasta ikärakenteesta.

Väkivallan ja uhkailujen kohteeksi joutuminen on maahanmuuttajataustaisilla nuorilla hieman harvinaisempaa kuin kantaväestön nuorilla sekä miesten että naisten ryhmissä. Maahanmuuttajataustaisilla nuorilla sukupuolen mukaiset erot ovat samantyyppiset kuin kantaväestön nuorilla. Naisilla korostuvat seksuaalinen ahdistelu ja väkivalta, ja miehillä muu erittelemätön uhkailu ja väkivalta.

Kaikkien Suomessa asuvien maahanmuuttajien riski joutua väkivallan kohteeksi on selvästi suurempi kuin kantaväestön. Esimerkiksi pahoinpitelyn kohteeksi joutumisen todennäköisyys on yli kaksinkertainen. Merkittävä osa kohonneesta riskistä aiheutuu joidenkin maahanmuuttajaryhmien sisäisestä väkivaltarikollisuudesta. Helsingissä maahanmuuttaja-alueella asuminen lisää väkivallan riskiä ensinnäkin tätä kautta. Toiseksi maahanmuuttaja-alueilla esiintyy enemmän väkivaltaa myös kantaväestön kesken, joten maahanmuuttajien väkivallan riski maahanmuuttaja-alueilla lisääntyy näin ollen kahta kautta.

Poliisi, viihtyisyys, turvallisuus ja alkoholi

Maahanmuuttajataustaisilta nuorilta tiedusteltiin heidän näkemystään poliisin toiminnan tasapuolisuudesta. Miltei puolet vastaajista ei osannut ottaa asiaan kantaa, mutta joka neljäs oli sitä mieltä, että poliisi puuttuu samalla tavoin kaikkien nuorten tekemisiin taustasta riippumatta. Vajaa viidennes oli sitä mieltä, että joidenkin vähemmistöjen kuten somalien, romanien ja ”tummaihoisten” tekemisiin puututaan herkemmin. Seitsemän prosenttia arveli, että kantaväestön käyttäytyminen on erityisesti poliisin silmälläpidon alla.

Nuorilta kysyttiin myös, mitkä toimenpiteet voisivat parantaa kaupungin viihtyisyyttä ja turvallisuutta. Sekä maahanmuuttajataustaisten että kantaväestön nuorten listan kärjessä olivat katujen ja puistojen valaistuksen parantaminen, poliisipartioinnin lisääminen ja samoin vartijoiden käytön lisääminen eri yhteyksissä. Suurin ero kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten välillä on suhtautuminen alkoholin käytön valvontaan, jota maahanmuuttajataustaiset nuoret pitävät tärkeämpänä kuin kantaväestön nuoret. Tämän ero on hyvin ymmärrettävä, koska vastaajien oma suhde alkoholiin on hyvin erilainen: puolet maahanmuuttajataustaisista kielsi koskaan juovansa alkoholia, kun kantaväestön nuorista streittareiksi ilmoittautui vain harvempi kuin joka viides.

Ainakin alkoholin käytön suhteen maahanmuuttajien toisen sukupolven nuorten elämäntyyli siis poikkeaa selvästi valtaväestön nuorten elämäntyylistä. Vaikka nämä nuoret ovat kasvaneet Suomessa, niin kotikasvatus näyttää siis ainakin tässä suhteessa muovanneen heidän elämäntapojaan voimakkaammin kuin ympäröivä suomalainen nuorisokulttuuri. Sellaisten varsinaisten maahanmuuttajanuorten, jotka ovat kasvaneet muualla ja saapuneet Suomeen vasta teini-iässä tai nuorina aikuisina, voi olettaa niin elämäntyyliinsä kuin asenteidensa suhteen poikkeavan kantaväestön nuorista vielä enemmän kuin tämän tutkimuksen kohteena olleiden nuorten.

Jatkotutkimustarpeet

Tutkimuksessa tuli esiin, että maahanmuuttajataustalla on selvästi merkitystä turvattomuuden kokemisen kannalta. Turvattomuuden tunne puolestaan voi kaventaa yksilön fyysistä ja sosiaalista elämänpiiriä ja heikentää toimintakykyä, koettua hyvinvointia ja psyykkistä terveyttä, joten se todennäköisesti hidastaa maahanmuuttajien kotoutumista. Tulokset puoltavat sitä, että maahanmuuttajataustaisen väestön turvallisuuskokemuksia on syytä seurata myös jatkossa. Kyselyn alhainen vastausaktiivisuus viittaa kuitenkin siihen, että jatkossa olisi syytä pohtia, voisiko tietoja kerätä jollain muulla menetelmällä, esimerkiksi puhelinhaastatteluilla.

Menetelmän valinta nousee entistä keskeisemmäksi, jos toisen sukupolven sijasta halutaan tutkia varsinaisia maahanmuuttajia. Jos vastausaktiivisuus jää näin alhaiseksi tässä joukossa, jonka voi olettaa jo sopeutuneen hyvin suomalaiseen yhteiskuntaan, niin varsinaisilta maahanmuuttajilta kyselyyn saataisiin todennäköisesti vielä vähemmän vastauksia, vaikka lomakkeet käännettäisiin eri kielille. Tiedon keruu henkilökohtaisin haastatteluin saattaisi nostaa kustannuksia kohtuuttomasti, vaikka kohderyhmää rajattaisiin huomattavasti. Rajauksia tehtäessä olisi syytä pohtia tarkoin, miten ne vaikuttaisivat tulosten yleistettävyyteen. Jos rajausta tehtäisiin esimerkiksi äidinkielen perusteella, niin olisi tärkeää, että suurimpien kieliryhmien ohella tutkimuksen kohderyhmiin sisällytettäisiin myös pienempiä kieliryhmiä, koska ryhmän koolla saattaa olla merkitystä turvallisuuden tunteen kannalta. Myös maahanmuuttajaryhmien välisillä ja maahanmuuttajien ja kan-

taväestön välisillä kulttuurieroilla saattaa olla merkitystä turvallisuuden tunteen kannalta, joten myös se pitäisi jollain tavalla huomioida rajauksia tehtäessä.

Aineiston pienestä koosta johtuen alueiden välistä vertailua voitiin tässä tutkimuksessa tehdä vain hyvin karkealla tasolla, esimerkiksi tarkastelemalla koettua turvattomuutta omalla asuinalueella ja keskustassa tai vertaamalla maahanmuuttajatiheyden suhteen toisistaan poikkeavia alueita toisiinsa turvattomuuskokemusten suhteen. Myös eri maahanmuuttajaryhmiä oli mahdollista verrata hyvin karkealla tasolla eli ottamalla huomioon vain ryhmän näkyvyys suhteessa suomalaiseen kantaväestöön. Jatkossa voisi selvittää tarkemmin asuinalueen väestön etnisen rakenteen merkitystä eri maahanmuuttajaryhmien turvattomuuskokemusten kannalta. Kirjallisuuskatsauksessa nousi esiin, että maahanmuuttajaryhmien sisäinen rikollisuus selitti merkittävän osan siitä, että eräiden maahanmuuttajaryhmien keskuudessa riski joutua väkivaltarikosten kohteeksi oli niin korkea. Olisikin kiinnostavaa tietää, vaihtelee ko turvattomuuden kokeminen esimerkiksi sen mukaan, ovatko omalla asuinalueella asuvat muut maahanmuuttajataustaiset pääasiassa omaan ryhmään vai muihin maahanmuuttajaryhmiin kuuluvia.